

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2017-01-27 Nr. 95-29

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis (visuomeniniai santykiai, kuriems skirtas teisinis reguliavimas, kurio stebėseną atlikta):

Praktinių įgūdžių įgijimo sudarant savanoriškos praktikos sutartis teisinis reguliavimas bei asmenų, įgyjančių praktinių įgūdžių pagal savanoriškos praktikos sutartis, teisinė apsauga.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 34¹ straipsnis, Savanoriškos praktikos atlikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. sausio 13 d. įsakymu Nr. A1-13 „Dėl Savanoriškos praktikos atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas).

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 22 straipsnio pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 26¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XIIP-789 (vėlesnis projekto variantas – Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo Nr. X-694 1, 2, 3, 13, 23, 24, 26, 29, 32 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 26¹, 34¹ straipsniais ir priedu įstatymo projektas; toliau – Įstatymo projektas) aiškinamajame rašte buvo nurodytas Įstatymo projekto tikslas ir teigiami padariniai:

Įstatymo projekto tikslas – sudaryti sąlygas jauniems asmenims nuo 16 iki 29 metų įgyti praktinių įgūdžių savarankiškai sudarant dvišales sutartis su juridiniu asmeniu, užtikrinti jaunų asmenų, savarankiškai įgyjančių praktinių įgūdžių, teisinę apsaugą.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte numatyti teigiami padariniai:

1. Sudarytos galimybės didesniai skaičiui jaunų asmenų įgyti tam tikrus praktinius įgūdžius darbo rinkoje leis darbdaviams lengviau rasti reikalingus ir apmokytus darbuotojus.
2. Skatinamas jaunimo užimtumas bei didinami jaunų asmenų praktiniai įgūdžiai, kurie palengvins darbo paiešką ateityje.
3. Galimybė sudaryti savanoriškos praktikos atlikimo sutartis leis jauniems asmenims, nerandantiems darbo pagal įgytą išsilavinimą, persikvalifikuoti ir lengviau integruotis į darbo rinką.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas (teisinio reguliavimo sukelti teigiami ir neigiami padariniai (atsižvelgiant į asmenų pateiktus pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo), faktinių padarinių atitiktis nustatant teisinį reguliavimą planuotiems tikslams ir padariniams, jeigu kilo neigiamų padarinių – būdai, kaip juos pašalinti, ir kita):

Atliekant užimtumo rėmimo priemonės – savanoriškos praktikos įgyvendinimo stebėseną nuo 2016 metų sausio 1 d. iki gruodžio 31 d., buvo vertinama:

1. Informacijos apie sudarytą savanoriškos praktikos sutartį pateikimo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Fondo valdyba) teritoriniam skyriui rezultatai.

Vadovaujantis Aprašo 3 punktu įmonei, įstaigai, organizacijai ar kitai organizacinei struktūrai (toliau – įmonė) sutikus priimti asmenį atlikti savanorišką praktiką, užpildoma savanoriškos praktikos sutarties forma ir, likus ne mažiau kaip 1 darbo dienai iki numatytos savanoriškos praktikos atlikimo pradžios, įmonė pagal Fondo valdybos direktoriaus įsakymu patvirtintą formą pateikia Fondo valdybos teritoriniam skyriui pranešimą apie savanoriškos praktikos pradžią.

Fondo valdybos pateiktais duomenimis per analizuojamą laikotarpį iš įmonių gauti **1573** pranešimai apie savanoriškos praktikos pradžią.

987 asmenys (arba 63 procentai) iš savanorišką praktiką atlikusių asmenų sudarė moteris.

Amžiaus grupėje nuo 15 iki 24 metų savanorišką praktiką atliko 1286 (arba 82 procentai nuo visų savanorišką praktiką atlikusių asmenų) asmenys, o amžiaus grupėje nuo 25 iki 29 metų – 287 asmenys.

Pažymėtina, kad pasibaigus savanoriškai praktikai pas tą patį darbdavį pasiliko dirbti **306** asmenys, t. y. 19 % nuo visų savanorišką praktiką atlikusių asmenų.

Analizuojamu laikotarpiu savanorišką praktiką atliko 258 asmenimis (arba 17 procentų) daugiau nei 2015 metais.

2. Informacija apie teritorinėje darbo biržoje registruotus asmenis, kurie atliko savanorišką praktiką.

Vadovaujantis Aprašo 6 punktu, jei savanorišką praktiką pageidaujantis atlikti asmuo yra registruotas teritorinėje darbo biržoje, prieš pradėdamas atlikti savanorišką praktiką arba ne vėliau nei per 5 darbo dienas nuo savanoriškos praktikos atlikimo pradžios, su teritorinės darbo biržos specialistu jis patikslina individualų užimtumo veiklos planą (kai atlikti savanorišką praktiką pageidauja bedarbiai) arba šios priemonės įgyvendinimas numatomas Darbo ieškančio asmens apsilankymų kortelėje (kai atlikti savanorišką praktiką pageidauja kiti darbo ieškantys asmenys, registruoti teritorinėje darbo biržoje, su kuriais individualus užimtumo veiklos planas nesudaromas).

Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Lietuvos darbo birža) duomenimis per analizuojamą laikotarpį savanorišką praktiką atliko **252** teritorinėse darbo biržose registruoti asmenys, iš kurių – 246 registruoti bedarbiais.

156 asmenys (arba 62 procentai) iš savanorišką praktiką atlikusių asmenų sudarė moteris.

Iš bedarbiais registruotų asmenų amžiaus grupėje nuo 15 iki 24 metų savanorišką praktiką atliko 134 asmenys (arba 54 procentai nuo visų bedarbiais registruotų savanorišką praktiką atlikusių asmenų), o amžiaus grupėje nuo 25 iki 29 metų – 112 asmenų.

Pasibaigus savanoriškos praktikos sutartims, **67** (arba 26 procentai) asmenų, atlikusių šią praktiką, sudarė darbo sutartis su įmonėmis, kuriose atliko savanorišką praktiką.

Analizuojamu laikotarpiu savanorišką praktiką atliko 37 asmenimis (arba 15 procentų) daugiau nei 2015 metais.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Teigiamos pasekmės:

Įstatymu ir Aprašu buvo sudaryta galimybė jauniems asmenims nuo 16 iki 29 metų amžiaus, sudarius savanoriškos praktikos sutartį, įgyti praktinių įgūdžių darbo vietoje.

Siekiant užtikrinti, kad sudarant savanoriškos praktikos sutartis būtų išvengta piktnaudžiavimo, Įstatyme nustatyta, kad savanorišką praktiką atliekančio asmens savanoriškos praktikos sutarties terminas arba bendras savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis kaip 2 mėnesiai per kalendorinius metus. Kartu nustatyta, kad asmuo gali sudaryti savanoriškos praktikos sutartį ne daugiau kaip 3 kartus, o bendras jo sudarytų savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis kaip 6 mėnesiai. Asmuo tuo pačiu metu atlikti savanorišką praktiką gali ne daugiau kaip pagal vieną savanoriškos praktikos sutartį. Savanoriškos praktikos sutartis su ta pačia įmone gali būti sudaroma ne daugiau kaip vieną kartą.

Jaunesni kaip 18 metų asmenys turi teisę sudaryti savanoriškos praktikos sutartį, jeigu tam neprieštarauja vaiko atstovas pagal įstatymą.

Asmenys savanoriškos praktikos sutarties galiojimo laikotarpiu yra draudžiami sveikatos bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu valstybės lėšomis. Įstatymo įgyvendinimui papildomų valstybės biudžeto lėšų reikia priklausomai nuo savanorišką praktiką atliekančių asmenų, kurie nėra registruoti teritorinėje darbo biržoje, skaičiaus. Jaunimo užimtumo bei jų integracijos į darbo rinką skatinimas ir valstybės investicija į jaunų asmenų sveikatos bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinį draudimą turi teigiamos įtakos valstybės biudžetui, nes didesnis asmenų užimtumas mažina socialinę atskirtį, turi teigiamos įtakos valstybės ekonomikai ir biudžeto rodikliams.

Teritorinėse darbo biržose bedarbiais įsiregistravę asmenys, atlikdami savanorišką praktiką, nepraranda bedarbio statuso ir gaunamos piniginės socialinės paramos (socialinės pašalpos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų), todėl yra suinteresuoti, nors ir neatlygintinai, atliekant savanorišką praktiką, įgyti praktinių įgūdžių. Pažymėtina, kad daugiau kaip ketvirtadalis (26 procentai) teritorinėje darbo biržoje registruotų savanorišką praktiką atlikusių asmenų įsidarbino savanoriškos praktikos atlikimo vietose (2015 metais – net 57 procentai), o iš savanorišką praktiką atlikusių teritorinėje darbo biržoje neregistruotų asmenų pas tą patį darbdavį liko dirbti beveik penktadalis (19 procentų), todėl manytina, kad praktinių įgūdžių įgijimas sudarant savanoriškos praktikos sutartis yra efektyvi asmenų iki 29 metų praktinių įgūdžių įgijimo priemonė.

Įstatyme numatytos dvi panašios užimtumo rėmimo priemonės, pagal kurias asmenys iki 29 metų gali įgyti praktinių įgūdžių: aktyvios darbo rinkos politikos priemonė – darbo įgūdžių įgijimo sutartis ir savanoriška praktika. Pagrindiniai sudaromų savanoriškos praktikos ir darbo įgūdžių įgijimo sutarčių skirtumai yra šių sutarčių terminas, sutarties šalys ir savanorišką praktiką atliekančių asmenų draudimas.

Savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis nei 2 mėnesiai per kalendorinius metus. Taip pat savanoriškos praktikos sutartis negali būti sudaryta daugiau kaip 3 kartus, o bendras sudarytų savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis kaip 6 mėnesiai. Darbo įgūdžių įgijimo sutarties terminas negali būti ilgesnis kaip 4 mėnesiai per kalendorinius metus.

Savanoriškos praktikos sutarties šalys – asmuo iki 29 metų ir įmonė, o darbo įgūdžių įgijimo sutarties – teritorinėje darbo biržoje registruotas asmuo iki 29 metų ir įmonė. Taigi, asmenys, norintys įgyti darbo įgūdžių pagal dvišalę darbo įgūdžių įgijimo sutartį, privalo registruotis teritorinėje darbo biržoje. Lietuvos darbo biržos duomenimis per analizuojamą laikotarpį į remiamojo įdarbinimo priemonę – darbo įgūdžių įgijimo sutartis nusiųsti 234 teritorinėje

darbo biržoje registruoti asmenys. Asmenys, norintys atlikti savanorišką praktiką, teritorinėje darbo biržoje registruotis neprivalo (analizuojamu laikotarpiu savanorišką praktiką atliko 252 teritorinėse darbo biržose registruoti asmenys).

Asmenys, atliekantys savanorišką praktiką, valstybės lėšomis yra draudžiami sveikatos bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu. Asmenų, įgyjančių praktinių įgūdžių pagal darbo įgūdžių įgijimo sutartis (pagal šią priemonę nusiųsti 234 teritorinėje darbo biržoje registruoti asmenys), draudimas sveikatos bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu valstybės lėšomis galiojančiuose teisės aktuose nėra numatytas.

Taigi šie savanoriškos praktikos privalumai lemia šios priemonės, o ne darbo įgūdžių įgijimo sutarties patrauklumą ir efektyvumą (savanorišką praktiką per analizuojamą laikotarpį atliko 1825 asmenys, t. y. 88 procentais daugiau nei asmenų, praktinių darbo įgūdžių įgijusių pagal darbo įgūdžių įgijimo sutartis).

Atsižvelgiant tai, kad Įstatyme numatytos dvi panašios užimtumo rėmimo priemonės, pagal kurias asmenys iki 29 metų gali įgyti praktinių įgūdžių bei į tai, darbo įgūdžių įgijimas pagal savanoriškos praktikos sutartis yra žymiai efektyvesnė užimtumo rėmimo priemonė nei darbo įgūdžių įgijimo sutartis, 2016 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame Lietuvos Respublikos užimtumo įstatyme darbo įgūdžių įgijimo sutarties reglamentavimo atsisakyta.

Neigiamos pasekmės:

Įstatyme numatyta, kad savanoriškos praktikos sutarčių skaičius įmonėje negali viršyti 10 procentų visų įmonės darbo vietų (pareigybės) skaičiaus. Esant tokiam savanoriškos praktikos teisiniam reglamentavimui, mažos ar siauresnės specializacijos įmonės, turinčios, pavyzdžiui, tik 8 darbuotojus, tačiau norinčios ir galinčios sudaryti savanoriškos praktikos sutartis, nepatenka į savanoriškos praktikos taikymo reguliavimą ir asmenys su tokiomis įmonėmis neturi galimybės sudaryti savanoriškos praktikos sutarčių.

Įstatyme numatyta ir tai, kad savanoriškos praktikos sutartis negali būti sudaroma su juridiniais asmenimis, kurie per paskutinius 12 mėnesių nutraukė darbo sutartis su daugiau negu dešimtadaliu darbuotojų. Pažymėtina, kad nei Įstatyme, nei Apraše nėra teisiškai aiškiai nurodyti darbo sutarties nutraukimo pagrindai bei priežastys. Esant tokiam teisiniam reguliavimui, asmenys negali sudaryti savanoriškos praktikos sutarčių su juridiniais asmenimis, kurie per paskutinius 12 mėnesių nutraukė darbo sutartis su daugiau nei dešimtadaliu darbuotojų, įskaitant ir darbo sutarties nutraukimą suėjus terminui, darbo sutarties nutraukimą darbuotojo pareiškimu ar šalių susitarimu.

Nors Įstatymo 34¹ straipsnyje nustatyti reikalavimai savanoriškos praktikos sutartims (savanoriškos praktikos sutarties terminas – ne ilgesnis nei 2 mėnesiai per kalendorinius metus, šią sutartį asmuo gali sudaryti ne daugiau kaip 3 kartus, šių sutarčių skaičius įmonėje negali viršyti 10 procentų visų įmonės darbo vietų skaičiaus ir kt.), tačiau nei Įstatyme, nei Apraše nėra numatyta, kas atlieka minėtų reikalavimų laikymosi kontrolę.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos užimtumo įstatyme savanoriškos praktikos teisinis reguliavimas patikslintas taip:

1. Nustatyta, kad savanoriškos praktikos sutarčių skaičius įmonėje negali viršyti 10 procentų visų įmonės darbuotojų skaičiaus, o jeigu įmonėje yra mažiau kaip 10 darbuotojų, toje įmonėje negali būti sudaryta ir galioti daugiau kaip viena savanoriškos praktikos sutartis. Taip pat atsisakyta ribojimo asmenims sudaryti savanoriškos praktikos sutartis su juridiniais asmenimis, kurie per paskutinius 12 mėnesių nutraukė darbo sutartis su daugiau nei dešimtadaliu darbuotojų.

2. Atsižvelgiant į tai, kad Fondo valdybos teritoriniai skyriai iš įmonių gauna informaciją apie savanoriškos praktikos pradžią bei pabaigą, nustatyta, kad reikalavimų savanoriškos praktikos sutartims laikymosi kontrolę vykdys Fondo valdyba.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. spalio 24 d. įsakymu Nr. A1-573 „Dėl Savanoriškos praktikos atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Savanoriškos praktikos atlikimo tvarkos aprašas, atsisakant pridėtinės vertės nekuriančios nuostatos, kad savanoriškai praktikai pasibaigus teritorinėje darbo biržoje registruoti asmenys atliktos savanoriškos praktikos įvertinimo kopiją pateikia teritorinei darbo biržai.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

Pažymėtina, kad 2017 m. liepos 1 d. įsigaliosiančiu Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymu Įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais netenka galios. Įvertinus savanoriškos praktikos teisinį reguliavimą, iš turimos informacijos ir asmenų skaičiaus, atlikusių savanorišką praktiką, darytina išvada, kad savanoriškos praktikos teisinis reguliavimas yra reikalingas, pakankamas ir efektyvus.

Todėl siūlytina Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo Nr. X-694 1, 2, 3, 13, 23, 24, 26, 29, 32 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 26¹, 34¹ straipsniais ir priedu įstatymo 15 straipsnyje numatytą Įstatymo 34¹ straipsnio įgyvendinimo stebėseną vykdyti iki Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo įsigaliojimo.

Viceministrė

Eglė Radišauskienė